

**ЙЎЛ ТРАНСПОРТ ХАРАКАТЛАРИ ИШТИРОКЧИЛАРИНИНГ ХАВФСИЗЛИГИНИ
ТАЪМИНЛАШДА ХАЙДОВЧИ ВА ПИЁДАЛАРНИНГ ХАМДА ЙЎЛ ҚОПЛАМАЛАРИНИНГ
СИФАТИ ИНСОН ХАЁТИЮ- САЛОМАТЛИГИГА ЗАМИН ЯРАТАДИ**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15378500>

Абдумутал Закурлаев

Ўзбекистон Республикаси Жамоат

хавфсизлиги университети профессори, ю.ф.д.(DSc)

Анотация: Мақолада ЙТХларини содир этилишига сабаб бўлаётган шарт шараоитлар ва уларни бартараф этиш борасида фикр юритилади.

Анотация: В статье рассматривается вопрос о причинах способствующих к совершению ДТП и некоторые суждения по их устранению

Сўнгги йилларда жахонда йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олиш борасида кўплаб чора-тадбирлар кўрилишига қарамай уларни фожиали оқибатлари натижасида минглаб одамларнинг ўлими ва уларнинг ЙТХ натижасида олган жароҳатлари натижасида фуқароларнинг айниқса болаларнинг бир умрга ногирон бўлиб қолишига сабаб бўлаётгани хеч кимга сир эмас. Афсуски шунга қарамай, бу борада ижобий ўзгаришлар самарасини етарли даражада, деб бўлмади.

Ички ишлар вазирлиги Жамоат хавфсизлиги департаменти Йўл ҳаракати хавфсизлиги хизмати статистик маълумотлари⁸⁰га кўра, ЙТХ турлари бўйича сабаблар этиб пиёдаларни уриб юбориш, автомашиналар тўқнашуви ва бошқалар келтирилган. Унга кўра, 2024 йилда жами 16 млн дан ортиқ қоидабузарлик қайд этилган, жумладан, 13 млн дан кўп қўпол қоидабузарлик, 42 мингга яқин транспорт воситасини маст ҳолда бошқариш, 300 мингдан ортиқ пиёдалар қоидабузарлиги қайд этилган. Натижада 2023 йилда республика йўлларида 9839 та йўл-транспорт ҳодисаси содир этилиб, уларда 2282 нафар фуқаро ҳалок бўлган. Вафот этганларнинг 263 нафари болалар экани маълум қилинди. Декабрь ойининг ўзида 202 нафар фуқаро ЙТХ оқибатида вафот этган.

Юқорида келтирилган маълумотларни ўрганар эканмиз сенат мажлислари, Президентнинг селектор⁸¹ мажлисларида муаммонинг ечимини топиш юзасидан ташқаридан караганда зарурий чора тадбирлар амалга оширилмоқда. Шу ўринда Президентнинг ПҚ. 190-сонли 2022 йил 4 апрелда “Автомобиль йўлларида инсон хавфсизлигини ишончли таъминлаш ва ўлим ҳолатларини кескин камайтириш чора-

⁸⁰. Йўл ҳаракати хавфсизлиги хизмати статистик маълумотларидан

⁸¹. Ўзбекистон Республикаси Президентининг ҳузурида автомобиль йўлларида инсон хавфсизлигини ишончли таъминлаш ва ўлим ҳолатларини камайтириш бўйича 2022 йилнинг 11 февраль куни ўтказилган видеоселектор йиғилишида Давлат йўл ҳаракати хавфсизлиги хизматига бир қатор топшириқ ва вазифалар юклатилди.
3.ПҚ. 190-сонли 2022 йил 4 апрелда “Автомобиль йўлларида инсон хавфсизлигини ишончли таъминлаш ва ўлим ҳолатларини кескин камайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”⁸¹ги қароридан

тадбирлари тўғрисида”⁸²ги қарори қабул қилинди. Лекин ханузгача йўл ҳаракати қоидалари аҳоли ўртасида қарорда қайд этилган талабларнинг таъсирчан ва самарали тарғиб қилинмай, оммавий ахборот воситалари ва ижтимоий тармоқларда фуқароларнинг бу борадаги сай ҳаракатлари етарли даражада натижа бермаяпти.

Соҳа мутахассислари жазони янада кучайтиришни зарурлигини такидлашади. Аммо ҳолат ўзгаради деб бўлмайди менимча. Бунга бу билан асосий мақсадга эришиш мушкул. негаки, барча йўл ҳаракати қатнашчиларида айрим муаммоларнинг ечимини бартараф этмай йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олиб бўлмайди.

Мисол тарзида давлат тахбари томонидан барча қабул қилинадиган қарорда инсон омиллари, унинг хавфсизлигини таъминлаш борасида йўлларни биринчи навбатда таъминлаш масалларини юқори сифат даражасига кўтарилмагунча мақсадга етиш қийин. Биринчидан бу йилги об-хаво баҳорда ёғинганчиликларга бой бўлди, табиат инжиқликлари албатта йўлларни ахволини янада яроқсизлигини кучайтирди. Биргина Тошкент катта халқа йўлини ўнқир чўнқирларига тўлиб кетди, сабаб бу йўл шаҳарнинг асосий йўл артерияси хисобланганлиги сабабли енгил автомашиналар билан бирга мамлакатимизга кириб келаётган кўп тонналик трейлерларни юки оғирлиги сабабли енгил елпи ямоқни тузатиш орқали ўнқир чўнқир ямоқлар янада чуқурлашиб авариялар сонини кўпайтирди. Биз ҳаммамиз негадир барча ҳолатда хайдовчи ва пиёдаларни айблаймиз, ваҳоланки бу ўнқир чўнқирларни айланиб ўтмоқчи бўлган хайдовчи ва пиёда хохласа хохламаса шошилиб қоидани бузишга мажбур эканлигини эсдан чиқариб қўяямиз.

Шундай экан биринчи навбатда вазирлар маҳкамаси, жойлардаги ҳокимликларнинг ободонлаштириш бошқармаси ва йўл тармоқларини назорат қилувчи ташкилотларнинг, биринчи навбатда сифатли барча компанентларни талаб даражасида норматив талабларга жавоб берадиган асфалт ётқизилмас экан ахвол шундайлигича қолаверади.

Президент фармони билан 2022-2023-йилларда Республиканинг барча кўчалари таъмирланди, аммо бу таъмирлаш натижаси қанчага етди ҳеч ўйлаб кўрдикми? Йўқ. Чунки Биз ўрганиб қолганмиз кўз бўямачиликка, бугун ўтди эртага бир гап бўлади.

Иккинчи муаммо йўл қопламасига эътибор берганмисиз йўлларни таъмирлашда белгиланган норма бўйича санитар чегара деган тушунча мавжуд. Ички йўллардаги кўчанинг кенглиги 6 метр, асфальт қопламаларни ётқизиш жараёнида қалинлиги ва қоплама остига ётқизилиши шарт бўлган шағал қум қоришмаси талаб даражасида бўлмаганлиги сабабли сал ёғингарчиликдан кейин иссиқда ёрилишлар пайдо бўлиб йўл сифати яроқсиз холга келади. Натижада яна ўнқир чўнқир пайдо бўлади.

Шу ўринда савол туғилади, хайдовчи ва пиёда оддий истеъмолчи сифатида тегишли солиқларни тўласа, нега сифатсиз йўлларда қийналиши керак?

Мен кимнидир айблаш фикридан анча йироқман. Бироқ, муаммони ечимини қидирганда биринчи навбатда барча тизимларнинг ҳаракат хавфсизлиги талаблари бузилса шоху гадо ҳаммаси бир зарар кўради. Хеч кимнинг шу йўлларда юрмайди даган қафолатни бермайди.

Муаммолардан яна бири бу республикада фаолият кўрсатаётган “Сувсоз” унитар корхонасининг ўз вазифаларини етарли даражада амалга оширмаслиги сабаб. Чунки Республиканинг сув таъминоти транспорт йўллари остидан ўтгани ва сув қувирларининг аксарияти ўтган асрда ётқазилгани ва эскирган экани сир эмас. Труба ёрилса сувсоз етиб келади, аммо авария жойини аниқлаб ёғочдан пона қоқади кетади, лекин қазиш ишлари ва таъмирлашни эсдан чиқаришади тўғрисида асфалт ётқизмай авария жойини кўмиб кетишади. Бир ҳафта (баъзида)ойлаб йўл яроқсиз ҳолатда ётади албатта транспорт воситалари ва пиёдалар бу ерни четлаб ўтишга ҳаракат қилсада, охир оқибат аврияга учрашадилар.

Учинчи муаммао, йўлларга экилган дарахтлар ва буталарнинг қаровсизлиги туфали светофор ва йўл белгилари кўринмай қолади, айниқса қайилиш бурчакларида, натижада қандай оқибат келиб чиқишини айтмаса ҳам бўлади.

Тўртинчи муаммо, сўнгги йилларда ота оналар мактабда - ўқийдиган болаларига хеч қандай ҳужжати бўлмасда ҳайдаш учун рухсат беришади,бу ҳолат айниқса эндигина кимлигини кўрсатишга интилаётган йигит-қизларга хосдир. Интернет саҳифаларига эътибор варатарканмиз жиорий йилнинг 6 ойида 8-9-10-11 синф ўқувчилари томонидан йўл хавфсизлиги қоидаларига риоя қилмаслик, ҳамда транспорт бошқарувини ,бошқара олмай авария содир этишлари натижасида пиёдалар айниқса мактаб ўқувчиларининг ўлими ёки йтх натижасида бир умрга ногирон бўлиб қолаётганликлари кўпайиб бораёпти⁸³.Шу боис , ота оналарнинг вояга етмаган фарзандларига тегишли ҳайдовчилик гувоҳномаси бўлмаган тақдирда автомототранспортни бошқарига рухсат бергани учун нафақат маъмурий балки жиноий жавобгарликни кучайтириш вақти келди.Чунки ота она фарзандига уни ҳайдовчилик гувоҳномаси йўқлигини била туриб транспорт бошқарувига рухсат берса оқибат албатта кимнингдир энг яқин кишиси, фарзандини ўлими айрим ҳолларда эса умрбод ногирон бўлиб қолишига имконият яратади.

Хулоса қиларканмиз 2022 йил 4 апрелда “Автомобиль йўлларида инсон хавфсизлигини ишончли таъминлаш ва ўлим ҳолатларини кескин камайитириш чоратадбирлари тўғрисида”ги Президент қарорида қайд этилган талабдаги “ҳайдовчи ва пиёдаларнинг йўл ҳаракати қоидаларига риоя қилиш маданиятини ошириш, ҳар қандай қоидабузарлик учун жазо муқаррарлигини таъминлаш ҳамда йўл ҳаракати қоидалари асосларини болалиқдан сингдиришни йўлга қўйиш, амалиётни мактабгача таълим ташкилотлари ва умумтаълим мактабларида жорий этиш — йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш” учун фикримизча авваламбор ҳокимият ва мутассадди

⁸³Интернет тармоқларида мактаб, транспорт ва ЙТХ ботида тарқатилаётган хабарлардан

ташкilotлари (ободонлаштириш. сувсоз ва бошқа)нинг ходимлари ва раҳбарлари ҳам бевосита йўл транспорт ходисаларини содир этилишида маъсулликларини кучайтирсалар, ЙТХ содир этилишининг салмоғи камаяди деган фикрдамиз.